

BLOK (IX) - Finansijske institucije i institucije tržišta kapitala

Na devetim vježbama iz nastavnog predmeta Pravo privrednih društava ćemo obraditi temu finansijskih institucija i institucija tržišta kapitala. Započinjanjem novog poglavalja kada je riječ o izučavanju poslovnih subjekata proširujemo saznanje o osnivanju te radu istih. Cilj vježbi jeste da se upoznamsa institucijama kapitala, a prvenstveno s bankama, berzama i osiguravajućim društvima. Međutim, prvi dio vježbi ćemo prema ustaljenoj praksi posvetiti analizi prethodnih i davanju odgovara na postavljena pitanja..

1. Analiza prethodnih vježbi

Prethodne sedmice smo zaokružili dio predmeta koji se odnosi na privredna društva kroz kompletiranje saznanja o dioničkom društvu, odnosno o samim dionicama i organima upravljanja dioničkog društva. Tako smo naučili da je dioničko društvo ustvari društvo čiji je kapital raspoređen na dionice. Pa smo sebi postavili pitanje kako uopće možemo definisati dionicu. Da bi shvatili šta je to dionica i koji je njen značaj sagledali smo neke njene karakteristike kao što su:

- Dionica je negocijabilan, fungibilan, masovan berzanski vrijednosni papir čime se iskazuje pravo članstva;
- Dionica je dugoročni investicioni papir;
- Dionica je pisana isprava (kod nas elektronski zapis) u koji su inkorporirana sva prava i obaveze;
- Dionica je nekorporativni vrijednosni papir, jer vlasniku daje pravo na dobit, ali za razliku od obveznice, dionica ne donosi fiksnu dobit;
- Dionica je nedjeljiv vrijednosni papir u odnosu na izdavatelja, što znači da se prava i obaveze prema društvu stiču samo na osnovu dionica u cjelini.

Pa smo postavili *pitanje: šta bi značilo da je dionica fungibilan vrijednosni papir?*

Fungibilnost dionice ustvari predstavlja zamjenjivost dionice kao svojstvo vrijednosnog papira prema kojem se pojedini komadi ili količine mogu međusobno zamjenjivati, jer imaju istu namjenu i vrijednost.

Iduće pitanje je glasilo:

Razmislite: da li ste se ikad susreli s prenosom dionica? Na koji način se on vrši?

PRAVO PRIVREDNIH DRUŠTAVA
Ass. Nihad Čivić, BA

Vrlo često, posebno u postratnom periodu smo imali situacije gdje su prodavali pojedini certifikati koji su ustvari služile kao prenosno sredstvo za dionice. Umjesto klasičnog načina prijenosa vrijednosnih papira (cesija, indosament, predaja) kod nas se i danas prometuje putem certifikata (dokaz o vlasništvu i nalog za prijenos) što ih izdaje Registar vrijednosnih papira.

Tako smo vidjeli da nositelj dionica, odnosno vlasnik ima širok set prava povodom dionice. Tako smo vidjeli koja su to upravljačka prava imalaca dionice, a koja su njegova imovinska prava. Kada je riječ o imovinskim pravima, tu treba istaći:

- *Pravo učešća u dobiti društva (naplatom dividende ili sticanjem novih dionica);*
- *Pravo prijenosa (transfera) dionica na druge dioničare ili treća lica;*
- *Pravo preče kupovine prilikom emisije novih dionica;*
- *Pravo učešća u raspodjeli imovine iz stečajne ili likvidacione mase.*

Pitanje: kako nazivamo i koje su ovlasti imalaca dionice?

Lice koje je imalac dionice se naziva dioničar. Njegove ovlasti se protežu na iduće:

- Dioničar ima pravo učestvovati u radu i odlučivanju skupštine dioničkog društva.
- Dioničar ima pravo na jedan glas za svaku običnu dionicu.
- Društvo ne može izdavati dionice koje daju pravo na više od jednog glasa po dionici.
- Dioničar ne može glasati o odlukama koje se odnose na njegove postupke, odgovornost i potraživanja dioničkog društva od njega.

Ne možemo još jednom da ne istaknemo značaj privremenice za koju smo rekli da je pismena potvrda koja važi do uplate pune cijene dionica

Drugi dio prošlosedmičnih vježbi smo posvetili organima upravljanja:

- a) Skupština;
- b) Nadzorni odbor;
- c) Uprava;
- d) Odbor za reviziju.

Pa smo rekli skupštinu dioničkog društva čine dioničari te da skupština može biti *redovna i vanredna*.

Za razmisliti: ko će činiti skupštinu ako društvo ima samo jednog dioničara?

U dioničkom društvu sa jednim dioničarem, ovlaštenja skupštine vrši dioničar kao jedini član dioničkog društva.

Obavještenje o dnevnom redu, mjestu, datumu i vremenu održavanja skupštine, te načinu davanja punomoći i načinu glasanja na skupštini **mora biti objavljeno najmanje u jednim dnevnim novinama** koje se izdaju u Federaciji. *Pitanje: kada se najkasnije može dati obavještenje o održavanju skupštine u odnosu na redovnu i vanrednu skupštinu?*

Obavještenje o dnevnom redu, mjestu, datumu i vremenu održavanja skupštine, te načinu davanja punomoći i načinu glasanja na skupštini mora biti objavljeno najmanje u jednim dnevnim novinama koje se izdaju u Federaciji, najkasnije:

- **21 dan prije datuma određenog za zasjedanje** skupštine kada se radi o redovnoj skupštini, odnosno
- **14 dana prije datuma određenog za zasjedanje** skupštine kada se radi o vanrednoj skupštini.

Iduće pitanje koje se nametalno jeste: *ko može podnijeti zahtjev za sazivanje skupštine?*

Zahtjev za sazivanje skupštine može podnijeti:

- Dioničar ili grupa dioničara sa više od 10% ukupnog broja dionica sa pravom glasa;
- Član nadzornog odbora;
- Član odbora za reviziju.

Jednom sazavana skupština može odlučivati ukoliko je na njoj zastupljeno **više od 30% ukupnog broja dionica sa pravom glasa**. Ukoliko po isteku 60 minuta od zakazanog vremena početka skupštine nije postignut kvorum za odlučivanje skupština se odgađa, a sazivač skupštine je dužan u roku tri dana objaviti obavještenje o ponovnom sazivanju skupštine.

Pitanje: koja su pravila o odlučivanju ako je skupština ponovo sazvana?

Ponovno sazvana skupština može odlučivati ukoliko je na njoj zastupljeno više od 10% ukupnog broja dionica sa pravom glasa.

PRAVO PRIVREDNIH DRUŠTAVA
Ass. Nihad Čivić, BA

Vidjeli smo da skupština ima širok spektar ovlaštenja, a da se glasanje u skupštini vrši se putem glasačkih listića koji sadrže ime ili firmu dioničara i broj glasova kojim raspolaže. Glasanje se vrši zaokruživanjem na glasačkom listiću odgovora "za" ili "protiv" prijedloga odluke ili imena kandidata pri izboru organa dioničkog društva.

Drugi organ koji smo obradili je bio nadzorni organ. Nadzorni odbor je drugi organ dioničkog društva i sačinjavaju ga predsjednik i najmanje dva člana koje imenuje i razrješava skupština, s tim da ukupan broj članova nadzornog odbora mora biti neparan. Članovi nadzornog odbora imenuju se istovremeno na period od 4 godine, s tim da po isteku perioda od 2 godine od dana imenovanja, skupština društva glasa o povjerenju članovima nadzornog odbora.

Pitanje: da li članovi nadzornog odbora imaju ograničenje reizbora?

Članovi nadzornog odbora nemaju ograničenja reizbora. Šta to znači? To znači da isto lice može biti imenovano za člana nadzornog odbora više puta bez ograničenja.

Članovi nadzornog odbora biraju se glasanjem, pri čemu svakoj dionici sa pravom glasa pripada broj glasova jednak broju članova nadzornog odbora koji se biraju. Ukupan broj glasova koji nosi svaki glasački listić raspoređuje se ravnomjerno na sve kandidate čija imena su zaokružena na istom listiću. Kandidate koji su dobili najveći broj glasova skupština proglašava za članove nadzornog odbora.

Pitanje: na osnovu odslušanog predavanja odgovorite koje su to nadležnosti nadzornog odbora?

Nadležnosti nadzornog organa su:

- Nadzire poslovanje dioničkog društva, usvaja poslovne strategije društva i planove poslovanja;
- Nadzire rad uprave, te odobrava odluke strateškog karaktera;
- Usvaja izvještaj uprave o poslovanju po polugodišnjem i godišnjem obračunu sa bilansom stanja i bilansom uspjeha i izvještajem revizije;
- Podnosi skupštini godišnji izvještaj o poslovanju dioničkog društva koji obavezno uključuje finansijski izvještaj i izvještaje revizora, nadzornog odbora i odbora za reviziju;
- Bira predsjednika nadzornog odbora;
- Bira upravu i sekretara društva;
- Pokrića gubitka;

PRAVO PRIVREDNIH DRUŠTAVA
Ass. Nihad Čivić, BA

- Odobrava kupovinu, prodaju, zamjenu, uzimanje ili davanje u lizing, uzimanje ili davanje kredita i druge transakcije imovinom, direktno ili posredstvom supsidijarnih društava u toku poslovne godine u obimu od 15% do 33% knjigovodstvene vrijednosti ukupne imovine dioničkog društva po bilansu stanja na kraju prethodne godine;
- Predlaže skupštini kupovinu, prodaju, zamjenu, uzimanje ili davanje u lizing, uzimanje ili davanje kredita i druge transakcije imovinom, direktno ili posredstvom supsidijarnih društava u toku poslovne godine u obimu većem od 33% knjigovodstvene vrijednosti ukupne imovine dioničkog društva po bilansu stanja na kraju prethodne godine;
- Imenuje predsjednike i članove pododbora zavisno o procijenjenim potrebama;
- Obrazuje povremene komisije i utvrđuje njihov sastav i zadatke;
- Saziva skupštinu društva;
- Odobrava emisiju novih dionica postojeće klase u iznosu do trećine zbira nominalne vrijednosti postojećih dionica i određuje iznos, vrijeme prodaje i cijenu ovih dionica koja ne može biti manja od prosječne tržišne vrijednosti postojećih dionica iste klase u 30 uzastopnih dana prije dana donošenja odluke.

Treći organ dioničkog društva je uprava. Uprava organizira rad i rukovodi poslovanjem, zastupa i predstavlja dioničko društvo i odgovara za zakonitost poslovanja. Upravu dioničkog društva čini direktor, ili direktor i jedan ili više izvršnih direktora. Mandat članovima uprave je četiri godine. Položaj, ovlaštenja, odgovornosti i prava uprave uređuju se ugovorom.

Pitanje: da li se uprava može razrješiti pozicije prije isteka mandata?

Uprava se može razrješiti i prije isteka mandata, a način razrješenja članova uprave dioničkog društva i prije isteka mandata na koji su imenovani, utvrđuje se statutom društva.

Pored navedenih organa dioničko društvo obavezno ima sekretara i odbor za reviziju. Sekretar je između ostalog dužan da vodi zapisnik sa rada skupštine dioničkog društva, da vodi računa o arhivi i drugim poslovima administrativne prirode. S druge strane odbor za reviziju ima najmanje tri člana. Postupak izbora, imenovanja, razrješenja, sastav i način odlučivanja odbora za reviziju utvrđuju se statutom dioničkog društva.

Pitanje: koje bi to bile ovlasti odbora za reviziju?

Ovlaštenja odbora za reviziju su:

- *izvršiti reviziju polugodišnjeg i godišnjeg obračuna i*
- *kontrolu usklađenosti poslovanja društva i funkcioniranja organa društva sa zakonom, drugim relevantnim propisima i osnovnim principima korporativnog upravljanja i o tome dostaviti izvještaj skupštini i nadzornom odboru najkasnije osam dana po okončanju revizije.*
- *član odbora za reviziju ovlašten je zahtijevati sazivanje sjednice skupštine i nadzornog odbora kada smatra da su ugroženi interesi dioničara ili utvrdi nepravilnosti u radu predsjednika ili članova nadzornog odbora, direktora ili članova uprave*

2. Finansijske institucije

Prva u nizu finansijskih institucija koje ćemo obraditi u okviru ovosedmičnih vježbi su banke. Postavlja se pitanje šta su to banke i kako one posluju? Banke su finansijske institucije koje mogu poslovati samo **kao dionička društva**. Osnovna djelatnost banaka je **davanje i uzimanje novčanih sredstava**. Mogu je osnovati domaće i strane fizičke i pravne osobe.

Za razmisliti: na osnovu odslušanog predavanja odredite po kojem se sistemu osnivanja poslovnih subjekata osnivaju banke i da li je za njihovu registraciju propisan minimum osnivačkog kapitala?

Samo osnivanje banke kao poslovnog subjekta zahtjeva niz koraka i akata koji su potrebni da bi se stekla dozvola za rad. Između ostalog za dobivanje dozvole o osnivanju banke je potreban:

- Potpisan ugovor o osnivanju banke;
- Potpis vlasnika banke;
- Nacrt osnivačkih akata;
- Iznos dioničkog i drugih oblika kapitala;
- Plan i projekcija poslovanja, djelatnost i organizacija banke;
- Podatke o stručnosti i iskustvu rukovodnih radnika.

Za banku možemo reći da nužno posluje na tri principa, odnosno tri načela:

- rentabilnost
- likvidnost
- solventnost

PRAVO PRIVREDNIH DRUŠTAVA
Ass. Nihad Čivić, BA

Zadatak: na osnovu prethodnih saznanja i stečenog znanja pokušajte odrediti šta znači svaki od navedenih principa u poslovanju banke?

Iako je mišljenje prosječnog građanina da se banka uglavnom bavi poslovima kreditiranja i pružanja usluga plaćanja, njen opis djelatnosti je daleko širi i osebniji. Što se tiče djelatnosti banaka tu se prvenstveno misli na iduće:

- Primanje svih vrsta novčanih depozita i drugih novčanih sredstava;
- Davanje i uzimanje kredita i finansijski lizing;
- Davanje svih oblika novčanog jemstva;
- Učešće, kupovina i prodaja instrumenata tržišta novca i kapitala za svoj i tuđi račun;
- Usluge platnog prometa i prenosa novca;
- Kupovina i prodaja strane valute
- Izdavanje i upravljanje sredstvima plaćanja;
- Pohranjivanje i upravljanje vrijednosnim papirima i drugim vrijednostima;
- Usluge finansijskog menadžmenta;
- Kupovina i prodaja vrijednosnih papira.

Pitanje: koji je upravni organ nadležan za nadzor nad radom banke kao finansijske institucije?

Specifičan oblik banke kao finansijske institucije je Razvojna banka FBiH. Cilj osnivanja ove banke je poticanje sistemskog održivog i ravnomjernog razvoja privrede i ukupnog društvenog razvoja sukladno interesima Federacije BiH. Sama činjenica da se banka nalazi u 100% vlasništvu FBiH povlači sa sobom određene konsekvence. Prije svega nad ovom bankom se ne može provesti stečaj niti likvidacija. Ne upisuje se u sudski registar, i može prestati sa radom samo prestankom važenja Zakona o razvojnoj banci FBiH. Najviši pravni akt banke je statut. Banka nije porezni obveznik i odgovara za svoje obaveze cjelokupnom svojom imovinom.

Zadatak: analizom Zakona o razvojnoj banci FBiH utvrdi koji su to njeni ciljevi i zadaci?

PRAVO PRIVREDNIH DRUŠTAVA
Ass. Nihad Čivić, BA

Idući poslovni subjekt kojeg ćemo obraditi jesu osiguravajuća i reosiguravajuća društva. Dioničko društvo za osiguranje i reosiguranje je poslovni subjekt sa statusom pravnog lica, čija je djelatnost osiguranje imovine, lica i poslovi reosiguranja.

Društva za osiguranje, u našem pravu, mogu se osnovati kao:

- Dioničko društvo za osiguranje ili reosiguranje;
- Društvo za uzajamno osiguranje.

Pitanje: ko izdaje dozvolu za rad navedenog poslovnog subjekta i koja pravna regulativa tretira pitanje istog?

Postavlja se pitanje zbog čega se osnivaju osiguravajuća društva i šta je njihov cilj i funkcija. Tako je funkcija društava za osiguranje:

- Ekonomske prirode (saniranje nastalih štetnih posljedica);
- Finansijske prirode (akumulacija (rast/gomilanje) novčanih sredstava);
- Te ostvarenje socijalne sigurnosti putem disperzije, atomiziranja, amortiziranja i niveliranja rizika (tj. umanjeње rizika)

U osnovi većina osiguranja je dobrovoljnog karaktera, ali postoje i neka obavezna osiguranja. Jedno takvo je osiguranje putnika u javnom saobraćaju od posljedica nesretnog slučaja.

Pitanje: razmislite koje je drugo obavezno osiguranje, a s kojim se veliki postatak nas sreće?

Postavlja se pitanje kakva su to onda reosiguravajuća društva? Reosiguravajuća društva imaju osnovnu funkciju da osiguraju stabilnost u radu društvima za osiguranje na način da od njih, na ugovornoj osnovi, preuzimaju višak rizika ili višak štete. Kod kojih osiguranja će reosiguranje doći posebno do izražaja. Ovo je pogotovo važno kada je predmet ugovora o osiguranju velike vrijednosti ili kada rizik referira na prirodne nepogode. Naš pravni sistem je nekada poznao i društva za uzajamno osiguranje, ali je stupanjem na snagu Zakona o osiguranju 2017. godine više ne postoji mogućnost osnivanja ovakvih društava. Ovo društvo predstavlja kombinaciju osiguranja i članstva u društvu, koje se osniva na temelju ugovora i počiva na načelima uzajamnosti i solidarnosti.

Iduća finansijska institucija koju ćemo obraditi su berze kao tržišta kapitala. Berza predstavlja stalno mjesto na kome se u određeno vrijeme i na utvrđen način obavlja kupovina i prodaja zamjenjive, tipizirane ili standardizirane robe (novac, papiri od vrijednosti, proizvodi, sirovine i usluge) i upravlja poslovnim transakcijama. Postoji nekoliko različitih vrsta berzi koje se dijele prema različitim karakteristikama: U odnosu na predmet trgovanja, berze se dijele na:

- **efektne** (vrijednosnih papira),
- **novčane** (valutne),
- **robne** (produktne),
- **berze usluga** (franta) i
- **mješovite** koje su specijalizirane za trgovinu različitim vrstama roba.

Razmislite: na osnovu odslušanog predavanja odredite na koji način bi se berze mogle podijeliti prema pravnoj strukturi i odnosu prema državi?

Kada je riječ o pozitivnopravnim propisima BiH koji tretiraju materiju berzi i berzanskog poslovanja prihvaćen je germanski koncept gdje berzu može osnovati najmanje 5 profesionalnih posrednika sa minimalnim osnovnim kapitalom od 1.500 000,00KM koji je podijeljen na obične dionice koje glase na ime. Berze se osnivaju sistemom koncesije, gdje dozvolu za rad daje Komisija za vrijednosne papire. Dioničari berze mogu biti pored profesionalnih posrednika i:

- druge berze,
- banke,
- osiguravajuća i reosiguravajuća društva,
- društva za upravljanje fondovima i sl.

Profesionalni posrednici (članovi berze) moraju imati jednak broj dionica, a oni koji to nisu, mogu pojedinačno imati najviše 5% dionica berze, s tim da ukupan udio dioničara nečlanova berze ne može prijeći 51% ukupne vrijednosti dionica.

Pitanje: kako biste definisali pojam brokera?

Samo upravljanje berzama je prepušteno nadzorniom odboru od 5 članova koji čine:

- Predsjednik (i zamjenik);
- Zaposlenik kod izdavatelja čiji vrijednosni papiri kotiraju na berzi;
- Zaposlenik društva za upravljanje fondovima;
- Zaposlenik kod izdavatelja čiji su vrijednosni papiri uvršteni na slobodno berzansko tržište.

Korisnik linkovi:

Agencija za bankarstvo FBiH (<https://www.fba.ba/>)

Agencija za nadzor osiguranja FBiH (<http://www.nados.ba/>)

Komisija za vrijednosne papire FBiH (<http://www.komvp.gov.ba/site/>)

NB: pitanja su za samostalnu upotrebu. Odgovori na ista će biti prezentirana na idućim vježbama.

Korištena literatura:

Edin Rizvanović, Poslovno pravo–natjecanje, osnivanje, prestanak poslovnih subjekata , Privredna štampa d.o.o. Sarajevo, Sarajevo, 2013.

Zakon o privrednim društvima ("Službene novine Federacije BiH", broj: 81/15)

HVALA NA PAŽNJI!